

ನತೀಶು ತಾಯೆ
ಅಜ ಜಾಯೆ

ಮಮ ಮಶ್ರುಕ ನೀರೇಜದಲ್ಲಿ

ಮಾನಶ ಅಧಿಮಾನಶಕೇರೇ
ಅತಿಮಾನಶ ಮೈದೋರೆ
ಅನಂದಾಮೃತ ರಶಶೋರೆ
ನತೀಶು ತಾಯೆ
ಅಜ ಜಾಯೆ
ಮಮ ಮಶ್ರುಕ ನೀರೇಜದಲ್ಲಿ

ಅಡಿ ಶೋಂಕಿಗೆ ಮುಡಿ ಅರಳೆ
ಅಜ್ಜಾನದ ಗಡಿ ಉರುಳೆ
ವಿಜ್ಜಾನದ ಕಾಂತಿ
ಅವತರಿಶುತ ಬರೆ ಶಾಂತಿ
ನತೀಶು ತಾಯೆ
ಅಜ ಜಾಯೆ
ಮಮ ಮಶ್ರುಕ ನೀರೇಜದಲ್ಲಿ

-ಕುವೆಂಪು

ನೂಪುರ ಭ್ರಮರಿ, ಸಾನ್ನಿಧ್ಯ ಪ್ರಕಾಶನ, ದೇಚೂರು ರಸ್ತೆ,
ಅಶ್ವತ್ಥಕಟ್ಟೆ ಸಮೀಪ, ಮಡಿಕೇರಿ, ಕೊಡಗು, 571201
ಫೋನ್ ನಂ: 9880592986, 9964140927

ಇ-ಮೈಲ್ ವಿಳಾಸ: noopurabhramari@rediffmail.com

ನೂಪುರ ಭ್ರಮರಿ

...ನತೇನ ಜಗತ್ತಿಗೊಂದು ಪರಿಭ್ರಮಣ

ನವೆಂಬರ್ - ಡಿಸೆಂಬರ್ ೨೦೦೭

ಶಂಖಟ - ೧

ಶಂಖಟೆ - ೬

ಮಂಜಿಲೆ

ಖಾಸರಿ ಪ್ರಸಾರದ ದ್ವೈಮಾಸಿಕ

ಸಂಪಾದಕ : ಮನೋರಮಾ ಬಿ. ಎನ್

ಅತ್ತೀಯರೇ,

ಒಂದೇ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಗಳ ನಡುವೆ ಅರೋಗ್ಯಕರ ಪೈಪೋಟಿ ನಿಜಕ್ಕೂ ಸ್ವಾಗತಾರ್ಹ. ಆದರೆ ಬರಬರುತ್ತಾ ನಮ್ಮಲ್ಲಿನ ಮನಸ್ಸುಗಳು ಎಷ್ಟು ಪ್ರೋವೋಕೇಷನ್ ಪೀಡಿತವಾಗಿಬಿಟ್ಟಿದೆ ಎಂದರೆ, ತಮ್ಮದೇ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿರುವವರನ್ನು ಒಂದು ವೇಳೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದರೆ ಎಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಮೌಲ್ಯ, ಕೀರ್ತಿಗೆ ಭಂಗ ಬರಬಹುದೋ ಎಂಬ ಅಂಜಿಕೆ, ಆತಂಕ, ಕೀಳರಿಮೆ ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಭೆ-ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಬಗೆಗಿನ ಅಹಂ !

ಆದ್ದರಿಂದಲೋ ಏನೋ ತಮ್ಮದೇ ವೃತ್ತಿ-ಪ್ರವೃತ್ತಿಯವರ ಬಗ್ಗೆ, ಅವರ ನಿಲುವು, ಕಲೆಗಳ ಕುರಿತು ಕನಿಷ್ಠಪಕ್ಷ ಸೌಜನ್ಯ, ಗೌರವ ತೋರಿಸುವುದನ್ನು ಮರೆಯುತ್ತೇವೆ ; ಒಳ್ಳೆಯದನ್ನು ವಿಶ್ವದ ಎಲ್ಲೆಡೆಯಿಂದಲೂ ಸ್ವೀಕರಿಸಬಹುದು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಪ್ರಸ್ತುತದ ಬದನೆಕಾಯಿ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ ; ವಿಮರ್ಶೆ ಎಂಬ ಹೆಸರಲ್ಲಿ ಮಾನವೀಯತೆಯೇ ಮರೆತಂತೆ ಏನಾದರೊಂದು ಕೊರತೆ ಕಂಡು ಹಿಡಿದು ಎದುರಿಗೆ ಹಲ್ಲು ಕಿಡಿದು, ಬೆನ್ನ ಹಿಂದೆ ಮೂಗು ಮುರಿಯುವಂತೆ ಟೀಕಿಸುತ್ತೇವೆ ; ನಮ್ಮ ಚಿಂತನೆ-ಯೋಚನೆ-ಮುಕ್ತ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನಿತ್ತರೇ ಎಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ವಿಚಾರಗಳನ್ನೇ ಹಿಂದಿಕ್ಕಿ ಮುನ್ನಡೆದಾರೋ ಎಂಬ ಆತಂಕಕ್ಕೆ ನಾಲಿಗೆಯಂಚಿಗೆ ಬಂದ ಅನಿಸಿಕೆಯನ್ನು ಬಲವಂತವಾಗಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ನೂಕಿ ಮುಖಸ್ತುತಿ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ; ಎಷ್ಟೇ ಉತ್ತಮವಾಗಿರಲಿ, ಅದನ್ನು ಅಸಡ್ಡೆ ಮಾಡಿದ ತುಟಿಯಂಚು ಓರೆನಗೆ ಬೀರುತ್ತದೆ; ಅಂಜಿಕೆಯ ಮನಸ್ಸು ನಾಲಿಗೆಯನ್ನು ತೆಪ್ಪಿರಿಸುತ್ತದೆ.

ಇದು ಸಹಜವೋ ಎಂಬಂತೆ ಕಲೆ, ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮ, ವಾಣಿಜ್ಯ, ಶಿಕ್ಷಣ, ವೈದಿಕ... ಹೀಗೆ ನಮ್ಮ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸೇರಿಸಿದಂತೆ ಎಲ್ಲಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಬಹಳ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಅವರಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಒಂದೇ ವೃತ್ತಿಯವರು ಪರಸ್ಪರ ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಏಳಿಗೆ, ವಿದ್ವತ್ತನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುವುದು ಬಹಳ ವಿರಳ ಎಂಬ ಅನಿಸಿಕೆ ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ.

ಆದರೆ ಈ ಸಂಚಿಕೆ ಕೈಗಿಡುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಬಹಳಷ್ಟು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಈ ಮೇಲಿನ ವರ್ತನೆ, ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಅಪವಾದವೇನೋ ಎಂದೆನಿಸಿತು. ಕಾರಣ, ಕೆಲ ಪತ್ರಕರ್ತರ, ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ, ಗುರು ಕಲಾವಿದರ ಅಶೀರ್ವಾದ ;

ಕಲಾಸಕ್ತರಿಗೆ ಹೊಸತಾದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ನೀಡುವ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ನೂಪುರ ಭ್ರಮರಿಯ ಬರಹಗಳು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಪ್ರತಿस्ಪರ್ಧಿಯಂತೆ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತಿವೆ. ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಬಗೆಗೆ ಬೆಳಕು ಬೆಲ್ಲವು ಭ್ರಮರಿಯಲ್ಲಿ, ನೃತ್ಯದ ಕುರಿತಾದ ಚಿಂತನೆಗಳು ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿಯೂ ಜಾಗೃತಿ, ಅರಿವು ಮೂಡಿಸುತ್ತದೆ. ಪ್ರಬುದ್ಧ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸುವ ಹೊಸ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದ, ಸಾಧನೆಯ ಪ್ರಯತ್ನವಿದು ಎಂಬ ಹೊಸದಿಗಂತ ದೈನಿಕದ ವಿಶೇಷ ಲೇಖನದ ಪ್ರಶಂಸೆಯ ನುಡಿಗಳು ಹೊಸ ಹುರುಪನ್ನು ತಂದಿತ್ತಿವೆ. ಹರಕೆ-ಹಾರೈಕೆಗಳ ಈ ಹುರುಪು ನೂಪುರ ಭ್ರಮರಿಯನ್ನು ನೂಕಾಲ ಹರಸಲಿ, ಮುನ್ನಡೆಸಲಿ.

ಜೊತೆಗೆ ಗುರು ಬಿ. ಕೆ. ವಸಂತಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಶಕ್ತಿ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಸಹ ಸಂಪಾದಕ ಬಿ. ಬಿ. ಅನಂತಶಯನ ಅಶೀರ್ವಾದಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸಹಾಯಧನ ನೀಡಿ ಸಂಚಿಕೆಯ ವೆಚ್ಚಕ್ಕೆ ಕೈಜೋಡಿಸಿದರೆ, ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದ ಮಂಡ್ಯ ರಮೇಶ್ ಮತ್ತು ನಟನ ದ ರಂಗ ಕಲಾವಿದರು, ಅಸೀಮಾ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಾಹಕ ಸಂಪಾದಕ ಮಹೇಶ್ ಪ್ರಭು, ಸಾಹಿತಿ-ವಿಮರ್ಶಕ ಮುರಳೀಧರ ಉಪಾಧ್ಯ, ಹಿರಿಯಡ್ಯ, ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಮೃದಂಗ ವಿದ್ವಾನ್ ಲಿಂಗರಾಜು, ಪುತ್ತೂರಿನ ನೃತ್ಯ ಗುರು ಕುದ್ರಾಡಿ ವಿಶ್ವನಾಥ ರೈ, ಮುಂಬೈಯ ವೆಂಕಟೇಶ್ ಪೈ, ನೃತ್ಯಾಸಕ್ತ ಸನ್ನಿತ್ರರಾದ ಯಾತ್ರ್ಯಾ ಅಬ್ಬಾಸ್, ಶಂಶೀರ್ ಬುಡೋಳಿ, ಕ್ರೀಡಮ್ ಕುಮಾರ್ ಕೆಮ್ಮಾಯಿ, ವೀಣಾ ದಿಸೋಜಾ, ರಾಧಾಕೃಷ್ಣ ಹೊಳ್ಳೆ ಎಸ್. ಎಲ್, ರಮೇಶ್ ಯಾದವ್,....ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಾದರಾಭಿಮಾನದ ನಮನಗಳು.

ಹೊಸ ಹುರುಪಿನಿಂದ ಮುನ್ನುಗ್ಗುವ ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿ 'ಲಲಿತ ಲಲಿತೆ- ಎಂಬ ಹೊಸತು, ಕಾವ್ಯ, ಗುಚ್ಛವನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಮುಂದಿಡುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಈಗಾಗಲೇ ಕಂಪ್ಯೂಟರ್‌ನಲ್ಲಿ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಓದುವ ಸುಮಾರು ೪೦೦ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಆಸಕ್ತರಿಗೆ ಪಿಡಿಎಫ್ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಮೊದಲ ಸಂಚಿಕೆಯಿಂದಲೂ ಕಳಿಸುತ್ತಿರುವ ಕುರಿತು ಅಭಿನಂದನೆಗಳು ಸಂದಿವೆ. ಇನ್ನೇನು ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಅಚ್ಚರಿಯ ಹೊಸತಿನ ಕ್ಷಣ ತೆರೆದುಕೊಳ್ಳಲಿದೆ. ನೂಪುರ ಭ್ರಮರಿಯ ಬಳಗ ಶೀಘ್ರದಲ್ಲೇ ನಿಮ್ಮೆದುರಿಗೆ ಅನಾವರಣಗೊಳಿಸಲಿದೆ. ಕಾತುರವೇ? ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿ.

ಕ್ರೀತಿಯಿಂದ ನಿಮ್ಮ
ಮನೋರಮಾ ಬಿ. ಎನ್

ಯುದ್ಧ ನೃತ್ಯ ಕಲೆ : ಭಾವ್

ಪ್ರ ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮಿ ಎಂ. ಭಟ್

ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಕೇವಲ ಅಂಗ ಚಲನೆಯ ಮೂಲಕ ಮಾತ್ರ ನರ್ತನದಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವೇ? ಅದರಲ್ಲೂ ಯುದ್ಧ ಕಲೆಯಂತಹ ಮಾಧ್ಯಮದ ಮೂಲಕ?

ಮುಖದ ಅಭಿನಯ ಕಣ್ಣಿನ ಹಾವಭಾವಗಳಿಂದ ಮಾತ್ರವೇ ನೃತ್ಯಕ್ಕೆ ಮೆರುಗು ಎಂಬ ಭಾವನೆಗೆ ಸವಾಲು ಒಡ್ಡಿರುವ ನೃತ್ಯದ ಹೆಸರೇ 'ಭಾವ್'! ಧಳಧಳಿಸುವ ಕಿರೀಟಗಳು, ಬೃಹತ್ ಮುಖವಾಡಗಳು, ಕೇಳುಗರ ಎದೆ ನಡುಗಿಸುವ ಧಮ ಧಮ ಧಮ ಡಂಗುರಗಳ ಶಬ್ದ, ನಾದಸ್ವರ, ನೋಡನೋಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ಒಂದಾದ ಮೇಲೊಂದರಂತೆ 'ಚಕಚಕ' ರಂಗದ ಮೇಲೆ ಬಂದು ತಿರುತಿರುಗಿ ಹೊರಳಿ ಹೋಗುವ ಗಣಪತಿ, ಷಣ್ಮುಖ, ಬ್ರಹ್ಮ, ವಿಷ್ಣು, ಈಶ್ವರ, ಅಸುರರು, ಹತ್ತು ಹತ್ತಿರಗಳ ಆಯುಧಪಾಣಿ ಉಗ್ರ ಸ್ವರೂಪಿಣಿ ದುರ್ಗೆ, ಜೊತೆಜೊತೆಗೇ ಬೃಹದಾಕಾರದ ನಂದಿ, ಸಿಂಹ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಾಣಿಪಕ್ಷಿಗಳ ಮುದಗೊಳಿಸುವ ನೃತ್ಯ, ವಿಲಕ್ಷಿಸುವ ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ಬಿಡುವೇ ಇಲ್ಲದ ಉತ್ಸುಕತೆ : 'ಭಾವ್' ನೃತ್ಯದ ಸ್ವರೂಪ.

೧೮-೧೯ನೇಯ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿನ ಪ್ರಾಂತೀಯ ರಾಜರುಗಳ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಂಡ ಭಾವ್, ಇಂದು ಜಾರ್ಖಂಡ್, ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಹಾಗೂ ಒರಿಸ್ಸಾಗಳ ಪ್ರಮುಖ ಜಾನಪದ ನೃತ್ಯವೆನಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದು, ಇದು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ರಚನೆ, ಕಥಾಭಾಗಗಳು, ನರ್ತನಶೈಲಿ, ವೇಷಭೂಷಣದ ರೀತಿ ಹಾಗೂ ಆಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಕ್ಷಗಾನದೊಡ್ಡಾಟವನ್ನು ಹೋಲುತ್ತದೆ.

ಇದರ ಪೋಷಕರಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ನುರಿತ ನರ್ತಕರೂ ಆಗಿರುತ್ತಿದ್ದ ಒರಿಯಾ ರಾಜರುಗಳು ಯುದ್ಧರಂಗಕ್ಕಿಳಿದಾಗ ಯುದ್ಧದ ಹುರುಪು ಹೆಚ್ಚಿಸಲು ತಿಲವಲಯದಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತ ವಾದ್ಯಗಳು ನುಡಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರೂಪುಗೊಂಡದ್ದಾದರೂ, ಈ ನೃತ್ಯವು ನಾಟ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ ಹಾಗೂ ಅಭಿನಯದರ್ಶನಗಳ ಮೂಲಭೂತ ನಿಯಮಗಳನ್ನೂ ಪಾಲಿಸುತ್ತದೆ !

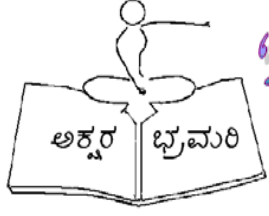

ಸರೈಕೆಲ್ಲಾ (ಜಾರ್ಖಂಡ್), ಪುರುಲಿಯಾ (ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ) ಹಾಗೂ ಮಯೂರ್ಭಂಜ್ (ಒರಿಸ್ಸಾ) ಆಯಾ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ರೂಪುಗೊಂಡ 'ಭಾವ್'ನ ಮೂರು ಶೈಲಿಗಳು.

ಈಶಾನ್ಯ ಒರಿಸ್ಸಾದ ಗುಡ್ಡು ಗಾಡುಗಳು ಮತ್ತು ಬುಡಕಟ್ಟು ಜನಾಂಗಗಳ ಕಲಾಕೌಶಲ, ಬಂಗಾಲದ ಪುರಾಣಕಥೆಗಳು, ವೈದಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹಾಗೂ ಯುದ್ಧ ಕಲೆಗಳ ಪ್ರಭಾವದ ಅಪರೂಪದ ಸಮ್ಮಿಶ್ರಣ 'ಭಾವ್'.

ಭಾವ್ - ಶಬ್ದ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಭಾಯಾ ಶಬ್ದದಿಂದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗಿದ್ದು; ನೆರಳು, ಮುಖವಾಡ ಹಾಗೂ ಅನುಕರಣೆಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಯಾವುದೇ ಮೌಖಿಕ ಸ್ವರಗಳಿಲ್ಲದೇ ಕೇವಲ ವಾದ್ಯಗಳೇ ಹಿಮ್ಮೇಳ ಒದಗಿಸುವುದು ಈ ನೃತ್ಯದ ವಿಶೇಷ. ಧನ್ಯಾ, ನಗಾರಾ, ಭಡ್ವಡಿ, ಧೋಲಿ ಹಾಗೂ ಧಂಬಾಗಳು ಇದರಲ್ಲಿ ಬಳಸಲ್ಪಡುವ ಉಪಕರಣಗಳು.

ಜಾನಪದ ಹಾಗೂ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯಗಳೆರಡರ ಹೊಂದನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಈ ಕಲೆಯನ್ನು ಬಿಹಾರ್, ಒರಿಸ್ಸಾ ಹಾಗೂ ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳದ ಹಲವಾರು ಕಲಾವಿದರು, ಕಲಾಸಂಸ್ಥೆಗಳು, ವಂಶಗಳು ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡು ಬಂದಿವೆ.

'ಅಭಿನಯ' ದರ್ಶನ : ನಂದಿಯ 'ದರ್ಶನ'

ಓ ಮನೂ 'ಬನ'

|| ಅಂಜುಕಂ ಭುವನಂ ಯಶ್ಯ ಮಚಿಕಂ ಶರ್ಮ ಮಜ್ಜಯಂ
ಅಥಾಯಂ ಚಂದ್ರತಾರಾದಿ ತಂ ವಂದೇ ಶಾಸ್ತ್ರೀಕಂ ಶಿವಂ ||

- 'ಯಾರಿಗೆ ಈ ವಿಶ್ವವು ಅಂಗಾಭಿನಯವೋ, ವಾಕ್ (ಮಾತು) ರೂಪವಾದುದೆಲ್ಲವೂ ಯಾರಿಗೆ ವಾಚಿಕಾಭಿನಯವೋ, ಚಂದ್ರ-ನಕ್ಷತ್ರಾದಿಗಳು ಯಾರಿಗೆ ಆಹಾರ್ಯಾಭಿನಯವೋ (ವೇಷಭೂಷಣ) ಅಂಥ ಸಾತ್ವಿಕರೂಪ ಶ್ರೀ ಶಿವನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ'.

ಭರತನಾಟ್ಯ ಕಲಿಯುವ ಮತ್ತು ಕಲಿಸುವ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಿಗೂ ಈ ಶ್ಲೋಕ ಕಂಠಪಾಠ. ಅಭ್ಯಾಸದ, ಅಥವಾ ರಂಗ ಪ್ರದರ್ಶನದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ನಾಟ್ಯದ ಅಧಿದೇವತೆಯಾದ ನಟರಾಜನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ ಈ ಶ್ಲೋಕ ಜನ ಸಾಮಾನ್ಯರಲ್ಲೂ ಜನಜನಿತ. ಆದರೆ ಎಷ್ಟೊ ಮಂದಿಗೆ ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಮೂಲ ಎಲ್ಲಿನದು, ಯಾರು ಇದರ ಕರ್ತೃ ಎಂಬುದು ತಿಳಿದಿದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ! ಏಕೆಂದರೆ ನೃತ್ಯವೂ ವ್ಯಾಪಾರೀಕರಣಗೊಳ್ಳುವ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಬರಿಯ ವೇದಿಕೆ, ಪ್ರದರ್ಶನ, ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಿಗಷ್ಟೇ ಸೀಮಿತವಾಗುತ್ತಿರುವ ಸಂದಿಗ್ಧದಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನದ ಕುರಿತಾಗಿ ಗಮನ ಹರಿಸುವ ಮಂದಿ ಬೆರಳೆಣಿಕೆಯಷ್ಟು ಮಾತ್ರ!

ಹಾಗಾದರೆ ಈ ಶ್ಲೋಕವನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ನೃತ್ಯ-ನಾಟ್ಯದ ಮಹತ್ವ, ಕ್ರಮವನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಅಂದಾಜು ೩೦೮ ಶ್ಲೋಕದ ಕರ್ತೃ ಯಾರು? ಆ ಗ್ರಂಥ ಯಾವುದು? ಅದರಲ್ಲಿನ ವಸ್ತು-ವಿಷಯವೇನು? ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಆಸಕ್ತಿಯಿದೆಯೇ? ಹಾಗಾದರೆ ನಿಮ್ಮ ಹೆಚ್ಚಿನ ಓದಿಗೆ ಈ ಪುಟ್ಟ ಚಿಂತನೆ ಸಹಕಾರಿಯಾಗಬಲ್ಲುದು ಎಂಬುದು ನಮ್ಮ ಆಶಯ.

...(೧೮ನೇ ಪುಟಕ್ಕೆ)

ಓ ವೈಷ್ಣವಿ .ಎನ್.

ಅಲರಿಪು, ಜತಿಸ್ವರ, ಶಬ್ದ ಮತ್ತು ವರ್ಣದ ಬಗೆಗಿನ ವಿಮರ್ಶೆಗಳನ್ನು ಈ ಹಿಂದಿನ ಸಂಚಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಓದಿದ್ದೀರಿ. ಇವುಗಳು ಭರತನಾಟ್ಯ ಕಚೇರಿಯ ಪೂರ್ವಭಾಗವಾದರೆ, ನಂತರ ಕಾಣಲ್ಪಡುವ ಪದ, ಜಾವಳಿ, ದರು, ಅಷ್ಟಪದಿ, ಕೀರ್ತನೆ, ಶ್ಲೋಕ, ಜಾವಳಿ, ಚೂರ್ಣಕೆ, ಉಗಾಭೋಗ-ದೇವರನಾಮ, ವಚನ ಮುಂತಾದ ಲಾಸ್ಯಾಭಿನಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಕೊಡುವ ಸಂಗತಿಗಳು ಉತ್ತರಾರ್ಧದ ಆಕರ್ಷಣೆಗಳು. ಶೃಂಗಾರ, ಭಕ್ತಿ, ೯ ಬಗೆಯ ವಿರಹಾಸಕ್ತಿಗಳು ಇದರ ಆಕರ. ಈ ಬಾರಿಯ ಸಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅಭಿನಯದಲ್ಲೇ ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದೆನಿಸಿದ ಪದಂ.. ಅಂದವಾಗೆ ಓದಿ ನಿಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತೀರಲ್ಲಾ?

ವರ್ಣವು ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ನರ್ತಕರಿಗೂ, ಸಭಾಸದರಿಗೂ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿರುತ್ತದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಉಳಿದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಕ್ಕೂ ಸಭಾಸದರ ಮನಸ್ಸು ಸಿದ್ಧವಾಗಬೇಕು. ಏಕತಾನತೆಯಿಂದ ಕಳಚಿಕೊಂಡು ಸರಳ, ಸುಲಲಿತ ನೆಮ್ಮದಿಯ ಆವರಣವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕು. ಪ್ರಣಯಿಗಳ ವಿರಹ, ಭಗವದ್ವೈಭವ, ಧ್ಯಾನ, ನಿವೇದನೆಗಳಿಗೆ ರಭಸ ನೃತ್ಯದ ಆವರಣ ಉಚಿತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿ ಕೆಲ ನಿಮಿಷಗಳ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯ ನಂತರ ಉತ್ತರಾಂಗವು ಪ್ರಾರಂಭಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಏಕವ್ಯಕ್ತಿ ಪ್ರದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಸಭಾ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಮುಂದುವರಿದರೂ ಲಲಿತ ನಿರೂಪಣೆಗಳುಳ್ಳ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅಭಿನಯವು ದೇಹಕ್ಕೆ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯನ್ನೂ, ಭಾವಾಭಿನಯಕ್ಕೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಕಾರ್ಯ ಪದಂಗಳಿಂದ ಆರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಭರತನಾಟ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಗೀತದ ಸರ್ವಾಂಗ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ಪದಗಳ ಪಾತ್ರ ಹೆಚ್ಚು. ಸಂಗೀತದ ಹೊನಲು ಸುಗಮವಾಗಿ ಹರಿಯುವ ಪದಗಳಲ್ಲಿ ರಾಗದ ಭಾವ ತುಳುಕುತ್ತದೆ.

ಪದಗಳು ಶೃಂಗಾರ ಪ್ರಧಾನ. ಮಧುರ ಭಕ್ತಿಯ ಪರಮಾವಧಿ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ, ಶೃಂಗಾರ, ಭಕ್ತಿ, ವರ್ಣನೆ- ಈ ಮೂರು ವಿಧಗಳಲ್ಲಿ ಪದಗಳನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವಾದರೂ ವಿವಿಧ ವಿರಹಾಸಕ್ತಿಗಳು ಇದರ ಆಕರ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಶೃಂಗಾರ ಪೂರಿತವಾದ ಪದಗಳು ನಾಯಿಕಾ-ನಾಯಕಾ ಭಾವವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದು, ಪ್ರೌಢಿಮೆ ಪಡೆದ ಕಲಾವಿದರು ಇಂತಹ ಪದಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಭಕ್ತಿ ಪೂರಕವಾದ ಪದಗಳು ಭಕ್ತಗಳ/ನ ಭಕ್ತಿಯ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆಯನ್ನು ಬಿಂಬಿಸಿದರೆ, ವರ್ಣನಾತ್ಮಕವಾದ ಪದಗಳಲ್ಲಿ ದೇವ-ದೇವತೆಯರ ಬಗ್ಗೆ ಅಥವಾ ಯಾವುದಾದರೂ ಪ್ರಸಂಗ, ಸನ್ನಿವೇಶಗಳ ವರ್ಣನೆಯಿರುತ್ತದೆ.

ಭರತನ ನಾಟ್ಯಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲಾದ ನಾಯಿಕಾ-ನಾಯಕಾ ಭಾವಕ್ಕೆ, ಭಾವ-ರಸಗಳ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಪದಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ಹೆಚ್ಚು. ಶೃಂಗಾರದ ಲೇಪವಿದ್ದರೂ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ಭಾವವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದೇ ಪದಗಳ ವಿಶೇಷ. ಅದಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ವಿರಹತಾಪ, ಶೋಕ, ಜಿಗುಪ್ಸೆ, ಭಯ, ಆನಂದ ಮುಂತಾದ ಜೀವನಾನುಭವಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಪದಗಳ ಪ್ರಧಾನ ಉದ್ದೇಶ ಜನರಂಜನೆ; ಜೊತೆಗೆ ಜ್ಞಾನೋದಯ. ನರ್ತಕಿಯು ಪ್ರೇಯಸಿಯಾಗಿ ನಾಯಿಕಾ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಧರಿಸಿ ತನಗೆ ತಿಳಿದಿರುವ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ವರಿಸುವುದು, ಐಕ್ಯವಾಗುವುದು, ಮಧುರ ಮೈತ್ರಿಯನ್ನು ಬಯಸುವುದು ಇದರ ಮುಖ್ಯ ಧ್ಯೇಯ. ಆತ್ಮವನ್ನು ಭಾವ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಎಳೆದೊಯ್ದು, ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಮಧುರ ಮೈತ್ರಿಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ ಅವ್ಯಕ್ತ ಮಧುರಾನಂದವನ್ನು ನೀಡುವ ಶಕ್ತಿ ಪದಗಳಿಗಿದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮ ಇಲ್ಲಿ ನಾಯಕ, ಆತ್ಮವು ನಾಯಿಕೆ. ಈ ಇಬ್ಬರ ಮಿಲನಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗುವವಳು ಸಖಿ. ಆಕೆ ನಾಯಿಕೆಗೆ ಗುರುವಾಗುತ್ತಾಳೆ, ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕಿಯಾಗುತ್ತಾಳೆ, ಇವರಿಬ್ಬರ ಪ್ರೇಮ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಸಾರ್ಥಕತೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಾಳೆ.

ಪಲ್ಲವಿ, ಅನುಪಲ್ಲವಿ, ಚರಣಗಳೆಂಬ ಮೂರು ಅಂಗಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಪದಗಳನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ವಿಳಂಬಕಾಲದಲ್ಲಿ (ನಿಧಾನಗತಿ) ಹಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಮಧ್ಯಮಕಾಲದ ಹಾಡುಗಾರಿಕೆಯು ಸಾಹಿತ್ಯದ ರಮ್ಯತೆಗೆ ತಡೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿ ಭಾವಕ್ಕೆ ಕುಂದು ತರುವುದಾದ್ದರಿಂದ, ಪದಗಳಿಗೆ ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪದಗಳನ್ನು ಸಂಗೀತ ಕಚೇರಿಗಳಲ್ಲೂ ಹಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಇದೀಗ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಈ ಪದ್ಧತಿ ನೈತೃದಲ್ಲೂ ಕಂಡುಬಂದಿದ್ದು, ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ದೇವರನಾಮಗಳನ್ನು ದಾಸರ ಪದ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿ ಪದಗಳ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ

ನರ್ತಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಉದಾ:- ನಟನ ಮಾಡಿನಾರ್, ಅಧರಂ ಮಧುರಂ. ಇಂಥಹ ಸಂಕೀರ್ತನೆಗಳು, ದಾಸರ ಪದಗಳಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯು ವಿರಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗ ಹಿಡಿದು, ಭಗವಂತನಡೆಗೆ ಭಕ್ತನ ಆರ್ತ ಭಾವ, ವರ್ಣನೆ, ಮೋಕ್ಷ-ಕೃಪೆ ಯಾಚನೆಯಿರುತ್ತದೆಯೇ ವಿನಃ ಪದಗಳಿಗೆ ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ಇರಲೇಬೇಕಾದ ನಾಯಿಕಾ-ನಾಯಕಾ ಭಾವವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ದಾಸರ ಪದಗಳದು ಗೌರವ ಶೃಂಗಾರವಾದರೆ, ಶೃಂಗಾರ ಪದಗಳದು ಮಧುರ ಭಕ್ತಿ. ಹಾಗಾಗಿ ಇಂತಹ ರಚನೆಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಅಭಿನಯ ಪದಗಳಿಗೆ ಸರಿಸಮಾನವಾದುದಲ್ಲ ಎಂಬುದು ವಿಮರ್ಶಕರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಆದರೂ ಕೆಲವು ವಿದ್ವಜ್ಜನರ ಅಧ್ಯಯನ-ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಶೃಂಗಾರಪೂರಿತವಾದ ನಾಯಿಕಾ-ನಾಯಕಾ ಭಾವಗಳುಳ್ಳ ದಾಸವಿರಚಿತ ದೇವರನಾಮಗಳನ್ನು ಪದಾಭಿನಯಕ್ಕೆ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂದು ತಿಳಿಸಿವೆ. ಉದಾ:- ರಂಗ ಬಾರನೇ ಶ್ರೀ ರಂಗ ಬಾರನೇ, ರಂಗನ್ಯಾತಕೆ ಬಾರನೇ ಅಂಗನಾಮಣಿ, ಎಲೆ ಸಖಿಯೇ ಪೋಗು, ಸದ್ದು ಮಾಡಲು ಬ್ಯಾಡವೋ,... ಇತ್ಯಾದಿ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ನಾಯಿಕಾ-ನಾಯಕಾ ಭಾವವಿರಬೇಕಾದದ್ದು ಕಡ್ಡಾಯ.

ಅಲಂಕಾರಗಳು, ಉಪಮೆ-ಕಲ್ಪನೆಗಳು, ರೂಪಕ, ಪ್ರಾಸ, ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಗಳು, ಗಾದೆ ಮಾತು, ಮನೆ ಮಾತುಗಳು ಹೇರಳವಾಗಿರುವ ಪದಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಗಮಕಕ್ಕೆ ಆರೋಹಿಸಿ ಭಾವವನ್ನು ನಿರಾತಂಕವಾಗಿ ಹರಿಯಲು ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಮಾತು ಮತ್ತು ಧಾತುಗಳ ಸಹಯೋಗ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಪುಷ್ಟಿಯನ್ನೀಯುತ್ತದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಪದಗಳಲ್ಲಿ ತೋಡಿ, ಹುಸೇನಿ, ಶಂಕರಾಭರಣ, ಯದುಕುಲಕಾಂಭೋಧಿ, ಭೈರವಿ, ಖರಹರಪ್ರಿಯ, ಕಾಂಬೋಧಿ, ಬೇಗಡೆ, ಪಂತುವರಾಳಿ ಮುಂತಾದ ಘನರಾಗದ ಬಳಕೆ ಹೆಚ್ಚು. ಇದು ಸಂಚಾರೀ ಭಾವಗಳ ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವೂ ಹೌದು. ಮಿಶ್ರಭಾಷೆ ತಾಳಗಳಲ್ಲಿ ಪದಗಳ ಸಂಯೋಜನೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಾಣಬಹುದು.

ತೆಲುಗು ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪದಗಳು ಗಣನಾತೀತವಾಗಿವೆ. ನಾಯಕ ರಾಜರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪದಚಾಲಿಗಳು, ಚೌಪದ, ದರುಪದ, ಗುರುಪದ, ಮದನಪದ ಮತ್ತು ನವಪದಗಳೆಂಬ ವಿಧಗಳಿದ್ದವು. ರೂಪನಾಯಿಕೆ ಮತ್ತು ಲೋಕನಾಯಿಕೆಯೆಂಬವರು ಪದಾಭಿನಯಗಳಲ್ಲಿ ನಿಪುಣೆಯರಾಗಿದ್ದರು. ಮಧುರೈಯ ನಾಯಕ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಪದಕಾರನಾಗಿದ್ದ ವಂಗಲ ಶೀನಯ್ಯನ ಕುರಿಂಜಿರಾಗದ 'ಶಿವದೀಕ್ಷಪರುರಲನ' ಪದವು ಆಗಿನ ನರ್ತಕಿಯರಿಗೆ ಬಹು ಪ್ರಿಯವಾದುದಾಗಿತ್ತು.

೧೫ನೇಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ತಾಳ್ಮೆಪಾಕಂ ಅಣ್ಣಮಾಚಾರ್ಯ ಅವರು ಪದರಚನೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಇವರ ಪದಗಳು ಇತರ ಪದರಚನಾಕಾರರಿಗೆ ಮೇಲ್ಪಂಕ್ತಿ ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟಿವೆ. ಮುಂದಿನ ಅನೇಕ ಪದಕತೃಗಳಿಗೆ ಇವರೇ ಆದರ್ಶಪ್ರಾಯರು ಕೂಡಾ ! ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಇವರು 'ಪದಕವಿತಾ ಪಿತಾಮಹ' ಎಂಬ ಹೊಗಳಿಕೆಗೆ ಪಾತ್ರವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ತಮ್ಮ 'ಸಂಗೀತಲಕ್ಷಣಂ' ಎಂಬ ಭಾವಗೀತಾ ಲಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಪದಗಳನ್ನು ಗೀತೆಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ದರು, ಜಕ್ಕಲ್, ರೇಕುಲು, ಗೊಬ್ಬಿಲ್ಲು, ವಾಕ್ಯ ಅಥವಾ ವಚನಂ, ಚಂದಮಾಮ ಪದ, ಎಲಪತಲು ಎಂಬ ವಿಧಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಭರತನಾಟ್ಯದ ಪ್ರಕಾರ ಪದಾಭಿನಯವು ನಾಯಕರಿಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲೂ, ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲೂ, ಉಳಿದವರಿಗೆ ಇತರ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲೂ ಇರಬೇಕೆಂಬ ಮತ್ತು ಶೃಂಗಾರ ಪದಗಳನ್ನು ಆಡು ಮಾತಿನಲ್ಲೇ ರೂಪಿಸಬೇಕೆಂಬ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ನಂತರ ಕ್ಷೇತ್ರಯ್ಯ(ಜ್ಞ)ನ ಪದಗಳು ಮಹತ್ವದ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆಯಿತು. 'ಪದ ಚಕ್ರವರ್ತಿ' ಎಂಬ ಬಿರುದಿಗೆ ಪಾತ್ರವಾದ ಪದಗಳಲ್ಲಿ ಭಾವದ ಮಹಾಪೂರವೇ ಅಡಗಿದೆ. ೧೫೫೫ರಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದನೆನ್ನಲಾದ ಈತನ ಮೂಲ ಹೆಸರು ವರದಯ್ಯ ಎಂದಾಗಿರಬಹುದು ಎನ್ನುವುದು ವಿದ್ವಾಂಸರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ದೇವದಾಸಿಯೋರ್ವಳ ಮೇಲೆ ಮೋಹ ಪರವಶನಾಗಿ, ಆಕೆ ಮತ್ತು ಆತನ ಹೆಂಡತಿಯಿಂದಲೇ ಜ್ಞಾನೋದಯವಾಗಿ ರಚನೆಗೆ ತೊಡಗಿದ ವರದಯ್ಯ. ಆತನ ಪದಗಳ ದ್ವಂದ್ವಾರ್ಥದ ಅರ್ಥ ತಿಳಿಯದ ಸಮಾಜವು ಆತನನ್ನು 'ಕ್ಷಿತ್ರಿಯ' ಎಂದು ಬಹಿಷ್ಕರಿಸಿತು. ತನ್ನಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನ ಗೋಪಿಕೆಯ ಅನುಭವ ಪಡೆದ ಈತ, ಯಾತ್ರೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ಭಗವದ್ ದರ್ಶನಕ್ಕೂ ಪಾತ್ರನಾದ. ಇವನಿಗೆ ಭಗವಾನ್ ಭೋಧೀಂದ್ರ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನೆಂಬ ಪದವಿಯನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದರು. ಕಾಂಚೀಪುರ, ಚೆಂಗಿ, ಮಧುರೈ, ತಂಜಾವೂರಿನ ನಾಯಕರ ಸಭೆಗಳನ್ನೂ ಸಂದರ್ಶಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞ, ೧೬೪೦ರಲ್ಲಿ ಗೋಲ್ಕೊಂಡದ ಅಬುಲ್ ಹಸನ್ ತನಾಷಾನ ರಾಜಸಭೆಯಲ್ಲೂ ಇದ್ದು ಪದರಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದ. ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಘನರಾಗಗಳಲ್ಲಿ, ಅದರಲ್ಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ತ್ರಿಪುಟತಾಳಗಳಲ್ಲಿ ೪೫೦೦ ಶೃಂಗಾರಪೂರಿತವಾದ ಪದಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿರುವ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನ ಪದಗಳ ಅಂಕಿತನಾಮ ಮುಷ್ಣಗೋಪಾಲ.

ಕೆಲವು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ತೆಲುಗು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿನ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನ ಪದಗಳು ಅಭಿನಯ ಶ್ರೇಷ್ಠವೆನಿಸಿ ಮನ್ನಣೆ ಪಡೆದಿದ್ದವು. ನೃತ್ಯ ಗುರುಗಳ ಮತ್ತು

ಅಭಿನಯಿಸುವವರ ವಿದ್ವತ್ತು, ಆಸಕ್ತಿ, ವಿದ್ಯೆಯ ಆಳವನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವಲ್ಲಿ ಅಳತೆಗೋಲಾಗಿದ್ದವು. ಈ ಪದಗಳು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ತತ್ವವನ್ನು ಶೃಂಗಾರ ರಸದಂತೆ ಅಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿದವಾಗಿದ್ದು, ಸಂಗೀತ ಶಾಸ್ತ್ರದ ನಿಯಮಗಳಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿವೆ. ಸಂಗೀತ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳಿಂದ, ವಾಗ್ಗೇಯಕಾರರಿಂದ ಬಹುವಾಗಿ ಮೆಚ್ಚುಗೆಗೆ ಪಾತ್ರವಾಗಿದ್ದ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನ ಪದಗಳು ಬರಬರುತ್ತಾ ಅಪರೂಪವಾಯಿತು. ಸಮಾಜದ ಎಷ್ಟೋ ಕಲಾವಿದರು, ಮಹಿಳೆಯರು ಅಶ್ಲೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯವೆಂದು, ಅಭಿನಯಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲವುಗಳೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿ ತಳ್ಳಿ ಹಾಕಿದರು. ಏಕೆಂದರೆ ಪದಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬರುವ ದ್ವಂದ್ವಾರ್ಥ! ಆದರೆ ಇದು ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ಭಾವಗುಣವಿಶೇಷ ಎಂಬುದನ್ನು ಬಲ್ಲವರು ಕಡಿಮೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಅವಸರದಲ್ಲಿ ರಂಗಮಂದಿರಕ್ಕೇರುವ ಮತ್ತು ಏರಿಸುವವರ ನಡುವೆ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನ ಪದಗಳ ಇಂಗಿತವನ್ನು ಯಾರೂ ಅರಿಯುತ್ತಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ವಿಮರ್ಶಕರ ಖೇದ.

ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನ ರಚನಾಶೈಲಿಯನ್ನು ಮತ್ತು ಪದಾಭಿನಯವನ್ನೇ ಹೋಲುವ ಮತ್ತೋರ್ವ ರಚನಾಕರರೆಂದರೆ ಮುಷ್ಣನಲ್ಲೂರು ಸಭಾಪತಿ ಅಯ್ಯರ್. ಅವರ ಪದ ಅಂಕಿತ ನಾಮ ರಾಜಗೋಪಾಲ. ವೇಣುಗೋಪಾಲ ಅಂಕಿತನಾಮದ ಸಾರಂಗಪಾಣಿಯವರ ಪದಗಳು ಸಾಧಾರಣ ಶೈಲಿ ಹೊಂದಿರುವ ಗೌರವಯುತವಾದ ರಚನೆಗಳು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ವೇಶ್ಯೆಯರ ಕುರಿತಾದ ಅವರ ಪದಗಳು ಹಿಂದಿನ ನಟ್ಟುವ ಮೇಳದವರಿಗೆ ಅಚ್ಚುಮೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದವು.

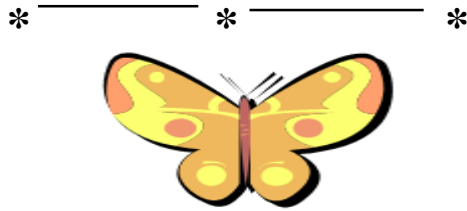
ಸುಬ್ಬರಾಮ ದೀಕ್ಷಿತರು ತಮ್ಮ ಪದಗಳನ್ನು ಉದಯರ್ ಪಾಲಯಮ್ಮಿನ ಯುವರಂಗನೆಂಬ ರಾಜಪುರುಷನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿದ್ದರೆ, ಮೇಲತ್ತೂರು ವೆಂಕಟರಾಮಶಾಸ್ತ್ರಿ ತಮ್ಮ ಭಾಗವತ ಮೇಳ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅಚ್ಯುತವರದನ ಮೇಲೆ ಶೃಂಗಾರ ಪದಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಪರಿಮಳ ರಂಗನ ಮೇಲೂ ಪದಗಳು ರಚಿತಗೊಂಡಿವೆ.

ವೇಲರ್, ಕಂದರ್, ಕುಮಾರರ್, ಮುರುಗೇಸರ್ ಮುಂತಾಗಿ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯನ ಹೆಸರಿರುವ ಹಲವು ಅಂಕಿತನಾಮದ ಪದರಚನಕಾರರಾದ ಘನಂ ಕೃಷ್ಣ ಅಯ್ಯರ್, ಮುತ್ತು ತಾಂಡವರ್, ವೈದೀಶ್ವರನ ಕೊಯಿಲ್ ಸುಬ್ಬರಾಮ ಅಯ್ಯರ್, ಮಾಮುತ್ತು ಪಿಳ್ಳೆ, ಅರುಣಾಚಲು ಕವಿರಾಯರ್, ಸ್ವಾತಿ ತಿರುನಾಳ್ ಮಹಾರಾಜ ತಮಿಳಿನಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಪದರಚನೆಗಾರರು. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ಅವರ ಶೃಂಗಾರ ಸಪ್ತಪದಿಯಿಂದ ಆರಿಸಿಕೊಂಡ ರಚನೆಗಳನ್ನು ಪದಗಳಂತೆ ನಿರ್ವಹಿಸುವುದಿದೆ. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಪದಗಳ ರಚನೆಯಾಗಿದೆ.

ಪದಗಳು ನವುರಾದ ಲಾಲಿತ್ಯ, ನಿಧಾನವಾದ ನಡಿಗೆ, ಗಾಂಭೀರ್ಯಯುತ ಉಚ್ಚಮಟ್ಟದ ಅಭಿನಯವನ್ನೂ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ. ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿ ಹಾಡುವ ಪದಗಳನ್ನು ನೃತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವಾಗ ಆಗುವ ಸ್ವಾರಸ್ಯವೇ ಬೇರೆ! ನೃತ್ಯದಲ್ಲಿ ಭಾವಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕದಾದ ರಾಗದ ಜೊತೆಗೆ, ಸಭಾಸದರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅನುಭವದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಮಾಡುವಂತಿರುವ ಪ್ರದರ್ಶನವೂ ಪದಗಳ ಜೀವಾಳವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಪದಗಳಿಗೆ ರಾಗ ಸಂಯೋಜಿಸುವಾಗ ನಾಯಿಕೆಯ ಅವಸ್ಥೆಯ ಬಗ್ಗೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿದು ಆಯಾಯಾ ಭಾವಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ರಾಗವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದು. ಆಗಷ್ಟೇ ಅಭಿನಯ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆಗೇರಲು ಸಾಧ್ಯ.

ಪದಗಳು ನರ್ತಕರ ಮತ್ತು ಹಿನ್ನೆಲೆ ಗಾಯಕರ ಪ್ರತಿಭೆಗೇ ಸವಾಲಿದ್ದಂತೆ ! ಒಂದು ವೇಳೆ ಕಲಾವಿದರಲ್ಲಿ ವಿದ್ವತ್ತಿನ (ವಿದ್ವತ್ ಪರೀಕ್ಷೆ ಅಲ್ಲ!) ಕೊರತೆಯಿದ್ದಲ್ಲಿ ಪದಗಳು ನೀರಸವಾಗಿ, ಪೇಲವವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ; ಸಭಾಸದರು ಮತ್ತು ಕಲಾವಿದನ ನಡುವೆ ಸಂವಹನದ ಕೊರತೆ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತಾ ಸಾಗುತ್ತದೆ.. ಪರಿಣಾಮ, 'ಬೋರ್' ಹೊಡೆಯುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಜೀವನದ ಸುಖದುಃಖಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದ ಮೇಧಾವಿ ಕಲಾವಿದರಿಂದಷ್ಟೇ ಪದಗಳ ಅಭಿನಯ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗುತ್ತದೆಯೇ ವಿನಃ ಚಿಕ್ಕಮಕ್ಕಳಿಂದ ಅಥವಾ ಯೌವನದ ಹೊಸಿಲಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವ ನುರಿತರಲ್ಲದವರಿಂದ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಆಗಲಾರದು ಎಂಬುದು ವಿದ್ವಾಂಸರ ಅಂಬೋಣ.

ಪದವನ್ನು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ನರ್ತಿಸಲು ಕಲಾವಿದೆಯಿಂದವಳಿಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆ-ಪರಿಚಯವಿದ್ದು; ಸಂಗೀತ, ಲಯ, ನಾಯಿಕಾ-ನಾಯಕಾ ಅವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ರಸಭಾವಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧಾಪೂರ್ವಕ ಪರಿಶ್ರಮವಿರಬೇಕು. ಜೊತೆಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಯೋಚನಾ ಲಹರಿ, ಕಲ್ಪನಾ ಶಕ್ತಿಯಿದ್ದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಪದಗಳ ಅಂತರಾರ್ಥದ ಅಭಿನಯ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ.

ಹಸ್ತ ಮಯೂರಿ

ಅರ್ಧಚಂದ್ರ ಹಸ್ತ

ಲಕ್ಷಣ: ಪತಾಕ ಹಸ್ತದಲ್ಲಿನ ಅಂಗುಷ್ಠವನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಅರ್ಧಚಂದ್ರಾಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಾರಿಸುವುದು. ಪತಾಕ, ತ್ರಿಪತಾಕ, ಅರ್ಧಪತಾಕ ಹಸ್ತಗಳ ನಂತರ ಕಥಕೃಚಿ, ಓಡಿಪ್ಪಿ, ಮಣಿಪುರಿ ನೃತ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಧಚಂದ್ರ ಹಸ್ತವನ್ನು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಹಸ್ತದ ಉಗಮವು ಚಂದ್ರ ಅಥವಾ ಶಿವನ ಅಭರಣ ಎಂದು ತೋರಿಸುವಲ್ಲಿಗೆ ಆಯಿತೆಂದು ಪ್ರತೀತಿ. ಈ ಹಸ್ತದ ಬಣ್ಣ ಬಿಳಿ. ವೈಶ್ಯ ವರ್ಣ, ಅತ್ರಿ ಋಷಿ, ಮಹಾದೇವ ದೇವತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ.

ಯೋಗ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಅರ್ಧಚಂದ್ರ ಹಸ್ತವನ್ನು ಸಹಜ ಧ್ಯಾನಮುದ್ರೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬಳಸುತ್ತೇವೆ. ಈ ಮುದ್ರಾವಿಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಕಾರ ಪದ್ಮಾಸನದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಸುಖಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಒಂದು ಹಸ್ತದ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಹಸ್ತವನ್ನಿಟ್ಟು ಹೆಬ್ಬೆರಳುಗಳನ್ನು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ತಾಗಿಸಲಾಗುವುದು. ಈ ಮುದ್ರೆಯಿಂದ ಸಾಧಕನ ತೇಜಸ್ಸು ವೃದ್ಧಿಯಾಗಿ, ಆತನ ಪ್ರಭಾವಳಿಯ ಪ್ರಖರತೆ ಅಕರ್ಷಕ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಮೆರುಗು ಪಡೆಯಬಹುದು. ದಿನನಿತ್ಯ ಕನಿಷ್ಠ ಪಕ್ಷ ೨೦ ನಿಮಿಷಗಳ ವರೆಗೆ ಇದರ ಸಾಧನೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಅಕರ್ಷಕ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ, ಮನಃಶುದ್ಧಿ, ಏಕಾಗ್ರತೆಯ ಫಲವನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದು.

ವಿನಿಯೋಗ: ಚಂದ್ರ, ಕೃಷ್ಣ ಪಕ್ಷದ ಚಂದ್ರ, ಕತ್ತು ಹಿಡಿದು ನೂಕುವುದು, ಭಲ್ಲಾಯುಧ, ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಅಭಿಷೇಕ, ಊಟದ ತಟ್ಟೆ, ಉದ್ಭವ, ಸೊಂಟ, ಚಿಂತೆ, ಸ್ವಗತದ ಮಾತು, ಧ್ಯಾನ, ಪ್ರಾರ್ಥನೆ, ಅವಯಗಳನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸುವುದು, ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ, ಕುತೂಹಲ.

ಇತರೆ ವಿನಿಯೋಗ: ಶಂಖ, ಕಲಶ, ಆಯಾಸ, ಪುಷ್ಟಿ, ಡಾಬು, ಹಣೆಯ ಬೆವರನ್ನು ಒರೆಸುವುದು, ಬಾಲವಯಸ್ಸು, ಈಶ್ವರ, ಧನುಸ್ಸು, ಹುಬ್ಬು, ನಿಲ್ಲು ಅಥವಾ ತಡೆ ಎಂಬ ಸೂಚನೆ, ಪ್ರಾಣಾನಂತರದ ತಲೆಗೂದಲನ್ನು ಒರೆಸುವುದು, ಬಳಿ, ಹೊರದೂಡುವುದು, ಕುರುಚಲುಗಿಡ, ಖೇಡ, ಬಡವಾದ ನಡುವನ್ನು ಹೇಳಲು

ಉಪಯೋಗಿಸಬಹುದು, ಅಶ್ವಯುಜ, ಉಡುದಾರ, ಗರುಡನ ರೆಕ್ಕೆಗಳು ಕಲಹ, ಚಂದ್ರ-
ಶೂರ್ಯರ ಪ್ರತಿಬಿಂಬ, ಚಕ್ರ, ನಾಲಗೆ, ಭಜನೆ ಮಾಡುವುದು, ಮಧುರ ರಸವನ್ನು
ಮಾಡುವುದು, ನಿತಂಬ, ಮುಖ, ಕುಂಡಲಗಳು, ಚೆಂಡು ಹೊಡೆಯುವುದು, ಕೈಬಳೆ,
ಚಿಗುರು ದಿಡಗಲು, ಆಯಾಸ, ಬಲಾತ್ಕಾರವಾಗಿ ತೆರೆವುದು, ಕೃಶತೆ, ಕುಡಿಯುವುದು,
ಉಡುದಾರ, ಮುಖ, ತಾಲಪತ್ರ, ತಲೆನೋವಿಗೆ ಹಣೆ ಹಿಡಿಯುವುದು, ಮೂಗಿನ ತುದಿಗೆ
ಕೈಯಿಟ್ಟು ಜ್ವರ ನೋಡುವುದು, ಅಪಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಕಿವಿಮುಚ್ಚುವುದು, ಬಿಲ್ಲಿಗೆ
ಗುರಿಯಿಡುವುದು, ಖಡ್ಗ ಬೀಸುವುದು, ಹೆಣ್ಣಿನ ಕತ್ತಿಗೆ ಸುಗಂಧ ಪೂಸುವುದು, ಸೊಂಟದ
ಅಳತೆ ನೋಡುವುದು, ಕಾಲಿನ ಕಡಗ, ಬಿಸಿ, ಗಜದಂತಗಳನ್ನು ಈ ಹಸ್ತ
ಸಂವಹಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ಹಸ್ತವನ್ನು ಭಗೀರಥ ರಾಜನನ್ನು, ಪಾಲಾಶ ವೃಕ್ಷವನ್ನು ತೋರಿಸಲು
ಬಳಸುತ್ತಾರೆ. ಜೊತೆಗೆ ಮಾತೃ ಮತ್ತು ಪಿತೃಹಸ್ತದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲೂ
ಬಳಸಲಾಗುವುದು. ನಾನಾರ್ಥಹಸ್ತಗಳ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಅರ್ಧಚಂದ್ರ ಹಸ್ತವನ್ನು ಕೆಳ
ಮುಖವಾಗಿ ಹಿಡಿದರೆ 'ವಹಪ್ರಾಪಣೆ' ಮುಂತಾದ ಮೂರು ಧಾತುಗಳನ್ನು
ತೋರಿಸಬಹುದು.

ಎಡಗೈಯಿಂದ ಅರ್ಧಚಂದ್ರ ಹಸ್ತವನ್ನು ಮೇಲೆ ಮುಖವಾಗಿಯೂ,
ಬಲಗೈಯಿಂದ ಅರ್ಧಚಂದ್ರ ಹಸ್ತವನ್ನು ಕೆಳಮುಖವಾಗಿಯೂ ಹಿಡಿಯುವುದರಿಂದ
ಅದು ಪಾವತಿ ಹಸ್ತವೆನಿಸುವುದು. ಅರ್ಧಚಂದ್ರಹಸ್ತವನ್ನು ಕೆಳಮುಖವಾಗಿ ಹಿಡಿದರೆ
ಹುಲಿ ಎಂದೂ, ಅರ್ಧಚಂದ್ರಹಸ್ತಗಳನ್ನು ಮಣಿಕಟ್ಟಿನ ಬಳಿ ಸೇರಿಸಿ
ಬೆರಳುಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸುತ್ತ ಅಧೋಮುಖವಾಗಿ ಚಲಿಸಿದರೆ ಗಂಡಭೇರುಂಡ
ಎಂದೂ ಸಂವಹಿಸಬಹುದು.

ಅರ್ಧಚಂದ್ರಹಸ್ತದ ಉಂಗುರ ಬೆರಳು ಮತ್ತು ಕಿರುಬೆರಳನ್ನು
ಒಳಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಗ್ಗಿಸುವುದರಿಂದ ಅದು ಉತ್ತರಾಷಾಢಾ ನಕ್ಷತ್ರವನ್ನು
ಅಭೇದ್ಯಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ರೀತಿಯ ಹಸ್ತಪ್ರಕಾರವನ್ನು ಯುಕ್ತಚಂದ್ರ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಅರ್ಧಚಂದ್ರ ಹಸ್ತಗಳನ್ನು ಪರಸ್ಪರ ಅಭಿಮುಖವಾಗಿ ಹಿಡಿಯುವುದರಿಂದ
ಕಲಶ ಹಸ್ತ ಎನ್ನುವ ಉಪಹಸ್ತವೊಂದು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಪೂರ್ಣವಸ್ತು
ಎನ್ನುವುದರ ಸೂಚನೆಗಾಗಿ, ಸ್ನಾನಕ್ಕಾಗಿ ನೀರಿಗೆ ಇಳಿಯುವುದು, ಬಿಂದಿಗೆ, ಮಡಕೆ
ಎಂದು ಸೂಚಿಸಲು ಬಳಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಹಸ್ತವನ್ನು ನಿತ್ಯಜೀವನದಲ್ಲಿ ವಸ್ತು, ಮಗುವನ್ನು
ಎತ್ತಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ನೀರು ಹಾಕುವುದು ಮುಂತಾದವುಗಳ ಸಂವಹನಕ್ಕೆ ಬಳಸುತ್ತಾರೆ.

ಇದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ, ಅರ್ಧಚಂದ್ರ ಹಸ್ತದ ಅಂಗೈಪಕ್ಕಗಳು ಒಂದರೊಡನೊಂದು
ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕೂಡಿಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ದಮೇರ ಹಸ್ತ ಎಂಬ ಹಸ್ತವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ.
ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ವಿವಿಧೋದಗಗಳು ಕಂಡುಬಂದಿಲ್ಲವಾದರೂ ಅಗಲವಾದದ್ದು, ನೀರು
ಕುಡಿಯುವುದು, ಸ್ನಾನ ಮಾಡುವುದು' ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ, ಬೃಹದ್ಗ್ರಹವನ್ನು ಭೋಜನ
ಮಾಡುವ ಕ್ರಮ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಹಸ್ತ ನರ್ತನ ನಿರ್ಣಯ
ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿತ.

ಪತಾಕ ಹಸ್ತವನ್ನು ವಿರಳವಾಗಿ ಹಿಡಿಯುವುದರ ಮೂಲಕ ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರ ಹಸ್ತ
ಎಂಬುದು ಏರ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಇದು ಅರ್ಧಚಂದ್ರ ಹಸ್ತವನ್ನೇ ಹೋಲುತ್ತದೆ. ಈ ಹಸ್ತ
ಐದು ಎಂಬ ಸಂಖ್ಯೆ, ಭಯ, ಎಲೆಗಳು ಅಲ್ಲಾಡುವಿಕೆ, ರಾಕ್ಷಸ, ಪಿಶಾಚಹೋಡತ,
ಗೋಮಯ ತಟ್ಟುವುದು, ಎಲ್ಲಾ ಎಂಬ ಅರ್ಥ. ಚಪ್ಪಾಳೆ ತಟ್ಟುವುದು, ಕೂಳನ್ನು
ಹರಡುವುದು, ಐದು ಹೆಡೆಯ ಸರ್ಪ, ಚಂದ್ರಶೂರ್ಯ ಮಂಡಲಗಳು, ತನ್ನ ಸುಖ-
ದುಃಖ ಪ್ರದರ್ಶನ, ರೋಗಪೀಡೆ, ರಾಜಮಾರ್ಗ, ದಟ್ಟವಾದ ನೆರಳು ಇತ್ಯಾದಿ
ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಲು ಬಳಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಸಾಮಾನ್ಯ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅರ್ಧಚಂದ್ರ ಹಸ್ತವನ್ನು ವಸ್ತುಗಳನ್ನು
ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳಲು, ಕುತ್ತಿಗೆ ಹಿಡಿಯಲು, ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ,
ಆಗಮನ ಅಥವಾ ವಿದಾಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಬಾ-ಹೋಗು ಎಂದು ಹೇಳಲು, ಕೊಡು-
ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಎಂದು ಹೇಳಲು, ಅಳತೆ ಮಾಡಲು, ಚಿಂತೆ, ಯೋಚನೆ... ಇತ್ಯಾದಿ
ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಕೆ ಮಾಡುವುದನ್ನು ನಾವು ನೋಡುತ್ತೇವೆ.

ಉಪಲಬ್ಧ ಉಪಲಬ್ಧ

**ನೃತ್ಯವನ್ನು ನೃತ್ಯ ಮಾಡಿಯೇ ತೋರಿಸಬೇಕೇ ಹೊರತು
ವಿಮರ್ಶೆ-ವಿವರಣೆಗಳಿಂದ ನೃತ್ಯದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಸುಲಭ
ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಕಲೆಯ ಸತ್ಯವು ಕಲೆಯಿಂದಲೇ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸಬೇಕು.
ಆಗಲೇ ಕಲೆಯ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಯಬಹುದು.**

-ಇಸದೋರಾ ಡಂಕನ್, ಗ್ರೀಕ್ ನೃತ್ಯ ತಾರೆ

ಲಲಿತ ಲಹರಿ ..ಇದೋ ಹೊಸ ಭಾವ ಭಕ್ತಿ..ಕಾವ್ಯ ಗುಚ್ಛ..
 ಇಷ್ಟವರೆಗಿನ ಸಂಜಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನೂ
 ಸಮೀಕರಿಸಿದ, ನರ್ತನದ ವೈಶಾಲ್ಯ ಸಾರುವ
 ಕವನಗಳ ಪುಟ್ಟ ಪುಟ್ಟ ಸಾಲುಗಳನ್ನು ನೀವು ಓದಿದ್ದೀರಿ,
 ಮೆಚ್ಚಿದ್ದೀರಿ. ಈ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿಭಿನ್ನ
 ಅಂಗಳದಲ್ಲೂ ನರ್ತನ ರಂಗವನ್ನೂ ದರ್ಶಿಸುವ,
 ಪರಿಭ್ರಮಣೆ ಮಾಡುವ ಇಚ್ಛೆ ನಮ್ಮದು.

ಇದೀಗ ನಿಮ್ಮ ಮುಂದಿದೆ ಮುಂದುವರಿದ ಹೆಜ್ಜೆ ; ನೃತ್ಯ-ನಾಟ್ಯ-
 ಕುಣಿತ...ಹೀಗೆ ನರ್ತನ ಜಗತ್ತಿನ ವೈಭವ ಸಾರುವ ಅಥವಾ ನರ್ತನವನ್ನು
 ಆಧಾರವಾಗಿರಿಸಿ ರಚಿಸಿದ ಭಾವ-ಅನುಭವ-ಅನುಭಾವಗಳ ಲಹರಿ.
 ನಿಮಗಿಷ್ಟವಾದೀತೆಂದು ನಮ್ಮ ಅನಿಸಿಕೆ.

ಅಂದಹಾಗೆ ದರ್ಶನ ಭ್ರಮರಿಯ ಸಂ-ದರ್ಶನ, ಅಕ್ಕರ
 ಭ್ರಮರಿಯ ಗ್ರಂಥ ದರ್ಶನ, ರಂಗ ಭ್ರಮರಿಯ ಪ್ರಸ್ತುತ ನೋಟ ಮತ್ತು
 ತಂಗಳ ಚರ್ಚೆಯಲ್ಲಿ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಮಾತನ್ನಾಡುತ್ತಾ, ಚೆಂದಗೆ
 ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದೀರಿ. ಹಾಗಾದರೆ ತಡವೇಕೆ? ನಿಮ್ಮ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿರುವ
 ನರ್ತನದ ಕುರಿತಾಗಿ ಚೆಂದನೆಯ ಸಾಲುಗಳನ್ನು 'ಲಲಿತ ಲಹರಿ'ಗೆ ಬರೆದು
 ಕಳಿಸಿ. ನಿಮ್ಮ ದೇ ಸಾಲುಗಳಾದರೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಸಂತೋಷ.

ಕಾಲನಟ

ಮೈಗೆ ಬಣ್ಣ ಬಳಿದುಕೊಂಡು ಕೂಗದಗಳ ಕುಚ್ಚನುಟ್ಟು
 ಕಾಲಗೆಜ್ಜೆ ಝಣನೆಂತಿರೆ ಕುಣಿಯುತ್ತಾನೆ-
 ಹೊತ್ತು ಕಾಲಪುರುಷನಿವನು ಕುಣಿಯುತ್ತಾನೆ ||೫||

ಒಲ್ಲೆವೆಂಬ ಜನದ ಮೂಗ ತನ್ನ ಸರಿಗೆ ತಿದ್ದಲೆಂದು
 ಅವರನಟ್ಟಿ ಇವರ ಕಟ್ಟಿ ಕುಣಿಸುತ್ತಾನೆ-
 ತಾಳಕಿಟ್ಟು ನೆಲವ ಮೆಟ್ಟಿ ಕುಣಿಯುತ್ತಾನೆ

ದಿನಕೆ ನಾಲ್ಕು ಅತ ಕಟ್ಟಿ ಹಾಡಿ ಅಡಿ ಮಾತನಾಡಿ
 ತಾನು ದಣೆದು ಜೊತೆಯವರನು ದಣಿಸುತ್ತಾನೆ-
 ಹೊತ್ತು ಕಲೆಯ ಬೆಡಗನೆರಚಿ ಕುಣಿಯುತ್ತಾನೆ

ಕುಣಿವ ಕುರುಲ ಚಪ್ಪರದಲಿ ಬೆರಲ ತಿರುವು ಭಾವದಲ್ಲಿ
 ನೆಲದ ಜಾಲವನ್ನು ನೋಡಿ ಹಿಗ್ಗುತ್ತಾನೆ-
 ಯುಗಯುಗಗಳ ನಾಟ್ಯವನ್ನು ನಟಿಸುತ್ತಾನೆ

ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯ ಕೃಷ್ಣ ಬುದ್ಧ ಮಹಮ್ಮದ ಯೇಶುಕ್ರಿಸ್ತ
 ಜರತುಷ್ಟ್ರ ವೈಜ್ಞಾನಿಕರ ಬೆರಸುತ್ತಾನೆ-
 ಹೊತ್ತು ಕಾಲದಿ ಗೆಳೆಯರೆಂದು ಸಾರುತ್ತಾನೆ

ಶ್ರಾವಣಕೆ ಕನಲಿ ನೀರು ಕಡಲ ಕಾಣದಾಳದಿಂದ
 ಅಬ್ಬರಿಸುವ ರವವ ಕೇಳಿ ಮದಿಸಿದಾನೆ-
 ಭೋಲಗರೆಯನು ನಮ್ಮ ಕಿವಿಗೆ ಹರಿಸುತ್ತಾನೆ

ಅನ್ನ ಬಿಟ್ಟು ನಿಂದೆ ಕೆಟ್ಟು ಹಗಲು ಇರುಳು ತವಕತೊಟ್ಟು
 ಹಟವ ಹೊತ್ತು ಗಾಸಿಪಟ್ಟು ದುಡಿಯುತ್ತಾನೆ-
 ಬಲುಮೆಯಿಂದ ಜನರನೊಲಿಸಿ ಕುಣಿಯುತ್ತಾನೆ

ಮಂಗಳೂರು ಬೆಂಗಳೂರು ಧಾರವಾರ ಕಾರವಾರ
 ಕನ್ನಡಿಗರ ತಂಡಗಳನು ಕರಸುತ್ತಾನೆ-
 ದಂಡ ತೆತ್ತು ನಾಳೆಯೊಳಗೆ ಬಿರಿಸುತ್ತಾನೆ

ಧಿಮಿ ಧೈಕಿಟ, ಧಿಲಿನ ಝಣತ, ಧಿಲಿ ತಕಿಟತ, ಧಿಲಿ, ಧಿಲಿಂ
 ಧಿತ್ತಾರಿತ, ಝಂ ತಳಾಂಗು ಕುಣಿಯುತ್ತಾನೆ-
 ಚೆಲುವು ನೋಟ ಕಣ್ಣೆ ಕಟ್ಟಿ ಮೆರಸುತ್ತಾನೆ

ಚಿಗಿರಿಯಂತೆ ಚಿಗಿಯುತ್ತಾನೆ
 ಬುಗಿರಿಯಂತೆ ತಿರುಗುತ್ತಾನೆ
 ದಿಶೆಯ ಬಾಚಿ ಹಿಂಡುತ್ತಾನೆ
 ಕ್ರೂಂತಿಗಿಟ್ಟು ತೊಳಸುತ್ತಾನೆ
 ಹಳಸಮತೆಯ ಹೊರಳುವಂತೆ ಕುಣಿಯುತ್ತಾನೆ
 ಹೊಸ ಸಮತೆಗಳರಳುವಂತೆ ಕುಣಿಯುತ್ತಾನೆ

ಹಿಂದಿನಿಂದ ಮೇಳದಲ್ಲಿ ತಂಗಿ ಕೊರಲನೆತ್ತಿ ಹಾಡೆ
 ಮೊರೆವ ವಾದ್ಯವಾದನಕ್ಕೆ ಸೊಕ್ಕಿದಾನೆ-
 -ತನ್ನ ಮರೆತು, ಓ ಅಗೋ, ಕುಣಿಯುತ್ತಾನೆ

(ವೀ.ಸೀ ಅವರ 'ಕವಂಬ' ಕವನ ಸಂಕಲನದಿಂದ ಆಯ್ದ ಕವನ)

(ಒನೇ ಪುಟದಿಂದ) 'ಅಭಿನಯ' ದರ್ಶನ : ನಂದಿಯ 'ದರ್ಪಣ'

ನಂದಿಕೇಶ್ವರ.. ಈತ ಮತ್ತು ಈತನ ಗ್ರಂಥ 'ಅಭಿನಯ ದರ್ಪಣ'
 ಇಂದಿಗೂ ನೃತ್ಯ ಪದ್ಧತಿಯ ದರ್ಪಣ, ಅಕರ. ಇದು ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ಸತ್ಯ.
 ಹಾಗಾದರೆ ಎಲ್ಲರೂ ನಂಬಿಕೊಂಡಂತೆ ಈತ ಶಿವನ ಗಣಗಳಲ್ಲೊಬ್ಬನನಿಸಿದ
 ನಂದಿಯೇ? ಉತ್ತರ ಮುಂದಿದೆ.

ನಂದಿಕೇಶ್ವರ 'ಭರತಾರಣವ' ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದ ಕತೃ ಕೂಡಾ!
 ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ಭರತಾರಣವದ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ರೂಪ ಅಥವಾ ಪ್ರಬಂಧ-
 ಸಂಗ್ರಹವೇ ಅಭಿನಯ ದರ್ಪಣ ಎನ್ನಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಕೆಲ ವಿಮರ್ಶಕರು ಈ
 ಮಾತನ್ನು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಎರಡೂ ಗ್ರಂಥಗಳ ಕತೃ ಓರ್ವನೇ ಎಂಬುದನ್ನು
 ಬಿಟ್ಟರೆ ಗ್ರಂಥಗಳಿಗೆ ಮತ್ತೇನೂ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದು ಇವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.
 ಲಭ್ಯವಿರುವ ಭರತಾರಣವ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ೧೫೦೦ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಅಭಿನಯ ದರ್ಪಣ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿದೆ. ವಿದ್ವಾಂಸ
 ಮನಮೋಹನ್ ಫೋಲಿಷ್ ಅವರ ಪರಿಷ್ಕೃತ (ಸಂಸ್ಕೃತ-ಇಂಗ್ಲಿಷ್) ಅನುವಾದ
 ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮೂಲ ಗ್ರಂಥಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸರಳವಾಗಿ ಓದುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ವಿದ್ವಾಂಸರುಗಳಾದ ನೀಡಾಮಂಗಲಂ ತಿರುವೆಂಕಟಾಚಾರ್ಯರು ತೆಲುಗು
 ಅನುವಾದವನ್ನು, ಮ. ಶ್ರೀಧರಮೂರ್ತಿಯವರು ಕನ್ನಡದ ಭಾವಾನುವಾದವನ್ನು
 ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅನಂದ ಕೆ. ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿ ಅವರ 'ಮಿರರ್ ಆಫ್ ಜೆಸ್ಕುಸ್' ಎಂಬ
 ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಅನುವಾದ ಹೆಸರುವಾಸಿ.

ನಂದಿಕೇಶ್ವರನ ಕಾಲ, ದೇಶ, ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವುದೇ ಖಚಿತ
 ಅಧಾರಗಳಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಇದುವರೆಗೆ ದೊರೆತ ಅಭಿನಯ ದರ್ಪಣದ
 ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ತೆಲುಗಿನಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವುದರಿಂದ ಬಹುಷಃ ಆತ
 ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದವನಿರಬಹುದೆಂಬ ಊಹೆ. ಕೆಲವು ವಿಮರ್ಶಕರ ಪ್ರಕಾರ ಕ್ರಿ.ಶ.
 ೫ನೇ ಶತಮಾನಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ಈ ಗ್ರಂಥ ರಚಿತವಾಗಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಎಂದು
 ಬಲವಾದ ತೀರ್ಮಾನ!

ಆದರೂ ನಾಟ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಅಭಿನಯ ದರ್ಪಣದ ಎಷ್ಟೋ
 ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ಯತೆಯಿರುವುದರಿಂದ ಭರತ ಮುನಿ ಮತ್ತು ನಂದಿಕೇಶ್ವರರು
 ಸಮಕಾಲೀನರು ಅಥವಾ ಭರತನಿರಂತ ನಂದಿಕೇಶ್ವರ ಕಿರಿಯವನಾಗಿರಬಹುದು
 ವಿಚಾರಗಳಿವೆ. ಆದರೂ ಈ ಎರಡೂ ಬೃಹದ್ಗ್ರಂಥಗಳಿಗೆ ಯಾವುದೋ ಒಂದು
 ಮೂಲ ಗ್ರಂಥವಿರಬಹುದು ಎಂಬ ಅನುಮಾನವಂತೂ ಇದ್ದೇ ಇದೆ. ಅಂತವುಗಳ
 ಪರಿಷ್ಕೃತ ಮತ್ತು ಉಪಲಬ್ಧವಿರುವ ರೂಪವೇ ಈ ಎರಡೂ ಗ್ರಂಥಗಳಿರಬಹುದು!

ಅಷ್ಟಕ್ಕೂ ಭರತ ಮುನಿಯಂತೆಯೇ ಒಬ್ಬನಿರಂತೆ ಹೆಚ್ಚು ನಂದಿಕೇಶ್ವರರು
 ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬ ವಾದವಿದ್ದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಸರಿಯದ
 ಪುಷ್ಟಿಗಳಿಲ್ಲ. ಉದಾ: ಅಭಿನಯ ಶಾಸ್ತ್ರದ ನಂದಿಕೇಶ್ವರ, ತಾಕಾಭಿನಯ
 ಲಕ್ಷಣವೆಂಬ ಗ್ರಂಥದ ಕತೃ ನಂದಿಕೇಶ್ವರ, ತಂತ್ರ-ಯೋಗ-ಕಾಮಶಾಸ್ತ್ರ-
 ಮೀಮಾಂಸ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಕತೃ ನಂದಿಕೇಶ್ವರ. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಒಬ್ಬರೇಯೇ?
 ಅಥವಾ ಒಂದೇ ಹೆಸರನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಬೇರೆ-ಬೇರೆ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೇ? ಉತ್ತರ ಸಿಕ್ಕಿಲ್ಲ.

ಜೊತೆಗೊಂದು ಊಹೆಯೂ ಸೇರಿಕೊಂಡಿದೆ! ಶಿವನ ಗಣಗಳಲ್ಲಿ
 ಒಬ್ಬನಾದ ನಂದಿಯೇ ನಂದಿಕೇಶ್ವರ; ಈತನೇ ಶಿವನಿಂದ ನಾಟ್ಯ ಕಲಿತು
 ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಿದನು; ಈತನು ಈ ಎರಡೂ ಗ್ರಂಥಗಳಷ್ಟೇ
 ಅಲ್ಲದೆ, 'ನಂದಿಕೇಶ್ವರ ಸಂಹಿತ' ಎಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದು,
 ಈಗ ಉಪಲಬ್ಧವಿಲ್ಲದ ಈ ಸಂಹಿತೆಯ ಒಂದು ಅಧ್ಯಾಯವೇ ಅಭಿನಯ
 ದರ್ಪಣ ಆಗಿರಬಹುದು ಎಂದು ಕೆಲವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟರೆ, ತಂಡು ಎಂಬ

ಮುನಿಯೇ ನಂದಿಕೇಶ್ವರ ಎಂಬುದು ಇನ್ನೂ ಕೆಲವರ ಅನಿಸಿಕೆ.

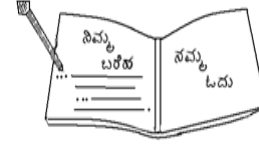
ಪ್ರಾಚೀನ ಸಂಪ್ರದಾಯದಂತೆ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ದೇವತೆ ಅಥವಾ ಋಷಿಗಳ ಸಂವಾದವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವ ವಾಡಿಕೆಯನ್ನು ನಾಟ್ಯಶಾಸ್ತ್ರದಂತೆ ಅಭಿನಯ ದರ್ಪಣದಲ್ಲೂ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ನಾಟ್ಯಶಾಸ್ತ್ರದ ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನೆನ್ನಲಾದ ನಾಟ್ಯದ ಕುರಿತಾಗಿ ಋಷಿ-ಮುನಿಗಳ ಸಂವಾದ, ಪ್ರಶ್ನೋತ್ತರ- ಪರಿಹಾರಗಳಿದ್ದರೆ ; ಇಲ್ಲಿ ನಂದಿಕೇಶ್ವರ-ಇಂದ್ರರ ಸಂವಾದವನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಜೊತೆಗೊಂದಿಷ್ಟು ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳೂ ಇವೆ.

ಭರತನ ನಾಟ್ಯಶಾಸ್ತ್ರವು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ನಾಟ್ಯ-ರೂಪಕ ಪ್ರದರ್ಶನವನ್ನೇ ಗಮನದಲ್ಲಿಟ್ಟು ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೆ, ಅಭಿನಯ ದರ್ಪಣವು ನೃತ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಮಾತ್ರ ವಿವರಿಸುವ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ. ನಾಟ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರಥಮ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿಯೇ ತಾನು ವಿವರಿಸುವ ನಾಟ್ಯದ ಉಗಮವನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದರೆ, ಅಭಿನಯ ದರ್ಪಣವು ಸಭಾ ಲಕ್ಷಣ, ರಂಗಮಂಟಪ ಕ್ರಮ, ಗೆಜ್ಜೆ, ನಟ-ನಟಿಯಿರಿರಬೇಕಾದ ಲಕ್ಷಣಗಳು, ನಾಟ್ಯ, ನೃತ್ಯ, ನೃತ್ಯ, ಅಭಿನಯ ಮುಂತಾದ ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ.

ಹಾಗಾಗಿ ಭರತನಾಟ್ಯಕ್ಕೆ ಅಭಿನಯ ದರ್ಪಣವು ಮುಖ್ಯ ಅಕರ ಗ್ರಂಥ ಎನ್ನುವುದು ಸ್ವೀಕೃತ ಅಂಶ. ನಾಟ್ಯಶಾಸ್ತ್ರವು ಭಾರತದ ಎಲ್ಲಾ ರಂಗಭೂಮಿ, ಜಾನಪದಕ್ಕೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಎಲ್ಲಾ ಕಲೆಗಳಿಗೂ ಮೂಲ ಗ್ರಂಥವಾದರೂ, ಭರತನಾಟ್ಯಕ್ಕೆ ಅಭಿನಯ ದರ್ಪಣವನ್ನೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅನುಸರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ: ಹಸ್ತ-ಮುದ್ರಾದಿ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಅಭಿನಯ ದರ್ಪಣದ ಅನುಸಾರವಾಗಿಯೇ ಬಳಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ.

ಆದರೆ ನೃತ್ಯಾಭಿನಯಗಳಿಗೆ ಮುಖ್ಯವಾದ ರಸ-ಭಾವಾದಿಗಳ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಈ ಗ್ರಂಥ ಅಷ್ಟಾಗಿ ವಿವರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅಂಗಿಕಾಭಿನಯವನ್ನು (ಅಂಗ ಚಲನೆಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಅಭಿನಯ) ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನ ವಿಷಯವನ್ನಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿರುವುದು ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಂದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಉಪಯುಕ್ತತೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿಲ್ಲ. ಭರತನಾಟ್ಯದ ಪಠ್ಯ ಮತ್ತು ಪಠಿಕಾ ಕ್ರಮಗಳು ಅಭಿನಯ ದರ್ಪಣವನ್ನು ಮುಖ್ಯ ಆಧಾರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿವೆ.

ಇಇಇಇಇಇ

...ವಂದಕ್ಪುಲ್ ! ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ

ಹೊಸ ಬಹುತ್ವದ ನೂಪುರ ಭ್ರಮರಿ

ಸಕಾಲಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಪತ್ರಕೆಯಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿದ್ದು, ಸಂತೋಷದಾಯಕವಾಗಿದೆ. ಪತ್ರಕೋದ್ಯಮದ ಕಲಿಕೆ

ಜೊತೆಗಿರುವವರಿಗೆ, ಪತ್ರಕೆ ಹೊರತರುವ ಸಾಹಸ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದರೂ ನಿಮ್ಮ ಈ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾತ್ರ ನಿಜಕ್ಕೂ ವಿಶೇಷವೇ ಸರಿ!

...ಹೆಸರೂ ಹೊಸತು, ಪತ್ರಕೆಯೂ ಹೊಸತು. ಪತ್ರಕೆಯು ನಾಟ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಅನೇಕ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ನೀಡುವ ಮೂಲಕ ಹೊಸ ರೀತಿಯ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಪ್ರಸ್ತುತಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಉತ್ಸಾಹ, ಪ್ರಯತ್ನ, ಶ್ರದ್ಧೆ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. **ನೂಪುರ ಭ್ರಮರಿ** ಸದಾ ನಿಕಂತರ ಚಲನೆ ಪಡೆಯಲಿ.

- ಶಂಶೀರ್ ಬುಡೋಳಿ

ತೃತೀಯ ಪದವಿ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮ

ಶ್ರೀ ಧರ್ಮೇಶ್ವರ ಮಂಜುನಾಥೇಶ್ವರ ಕಾಲೇಜು, ಉಜಿರೆ, ದ.ಕ.

ನೂಪುರ ಭ್ರಮರಿಯ ಚರ್ಚೆಯ ವಿಷಯಗಳು, ಮತ್ತು ಮೂಡಿ ಬರುವಂತಹ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಆಕೋರಗ್ಯದಾಯಕವಾಗಿವೆ. ಈ ಪತ್ರಕೆ ದಾಖಲೆಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ.

- ಕುದ್ಯಾಡಿ ವಿಶ್ವನಾಥ ರೈ

'ವಿಶ್ವಕಲಾನಿಕೇತನ', ಪುತ್ತೂರು, ದ.ಕ.

* * *

ಪತ್ರಕೆ ತುಂಬಾ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮೂಡಿ ಬಹುತ್ತದೆ. ನಾಟ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಏಕಚ್ಛಕರಿಗೂ, ಓದುಗರಿಗೂ ಬಹುಬೇಕೆನ್ನಿಸುವಷ್ಟು ಪ್ರೇರಣೆ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಋಷಿ ಆಗಿದೆ. ಈ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ಖಂಡಿತಾ ಯಶಸ್ಸು ಸಿಕ್ಕೇ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಜೊತೆಗಿದೆ.

- ಪ್ರೀತಮ್ ಕುಮಾರ್ ಕೆಮ್ಮಾಯಿ,

ನಿಯಂತ್ರಣ ನಿರ್ವಾಹಕರು, 'ಈ-ಟಿ. ವಿ ಕನ್ನಡ',

ರಾಮೋಜಿ ರಾವ್ ಫಿಲಂ ಸಿಟಿ, ಹೈದ್ರಾಬಾದ್.

ನೂಪುರ ಭ್ರಮರಿ - ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನರ್ತನ ಜಗತ್ತಿಗೊಂದು ಪರಿಭ್ರಮಣ ಮಾಡುವ ನಿಷ್ಠಾರ್ಥ ಪ್ರಯತ್ನವೆನ್ನಬಹುದು. ಅದರಲ್ಲೂ ತಾವು ನೀಡಿರುವ ಶೀರ್ಷಿಕೆ ಮಂಜೀರ, ಲೋಕ ಭ್ರಮರಿ, ನರ್ತನ ಸುರಭಿ, ಹಸ್ತ ಮಯೂರಿ, ಅಕ್ಷರ ಭ್ರಮರಿ, ದರ್ಶನ ಭ್ರಮರಿಗಳ ಕಲ್ಪನೆಯಂತೂ ಅಮೋಘವಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅದಕಗೊಂಡಿರುವ ವಿಷಯಗಳೂ ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಮೂಡಿ ಬರುತ್ತವೆ.

ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಮಾನಸಿಕವಾಗಿಯೂ, ದೈಹಿಕವಾಗಿಯೂ ಆಕರ್ಷಿಸುವ ಕಲೆ ನರ್ತನವಾಗಿದ್ದು, ಅದನ್ನು ಮೂಲ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಪ್ರಕಟಗೊಳ್ಳುವ ಈ ಪತ್ರಕೆಯು ಹಾಗೂ ಸಂಪಾದಕ ಮಂಡಳಿಯು ಅಭಿನಂದನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ.

ಕನ್ನಡ ಪತ್ರಕೆಯನ್ನು ಅದರಲ್ಲೂ ನರ್ತನ ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಇನ್ನಿತರ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವ ತಮ್ಮ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಮೆಚ್ಚುವಂತಹದ್ದೇ! ಪತ್ರಕೆಯ ಕೇವಲ ಚಿತ್ರಗಳು ಆಕರ್ಷಣೀಯವಾಗಿವೆ. ಭವಿಷ್ಯದಲ್ಲೂ ಭಾರತದ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಕಾಶನ ನೃತ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಅದರ ವಿಶೇಷತೆಗಳ ಲೇಖನಗಳು ಬರುತ್ತರಲಿ ಹಾಗೂ ಅವುಗಳ ನರ್ತನ ಪ್ರಿಯರನ್ನು, ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರನ್ನು ಮುಟ್ಟಲಿ, ಮನ ತಟ್ಟಲಿ ಎಂದು ಹಾರೈಸುತ್ತೇನೆ. ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಶುಭಾಶಯಗಳು.

- ಪ್ರೊ| ವೆಂಕಟೇಶ್ ಎ. ಪೈ, (ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ ಉಪನ್ಯಾಸಕರು)
ಮುಂಬೆಳಕು ಕನ್ನಡ ಬಳಗ, ಡೊಂಬವಿಲಿ ಈಶ್ವ, ಮುಂಬೈ.
* * * *

ಒಳ್ಳೆಯ ಪ್ರಯತ್ನ. ಕಳೆದ ಸಂಚಿಕೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮೂಡಿ ಬಂದಿದೆ. ನೃತ್ಯ, ನಾಟ್ಯಕ್ಕೆ ಮೀಸಲಾದ ಪತ್ರಕೆಯನ್ನು ಹೊಸ ತರುತ್ತಿರುವುದು ಸಂತೋಷದ ವಿಚಾರ.

- ರಾಧಾಕೃಷ್ಣ ಹೊಕ್ಕಿ ಎಸ್. ಎಲ್.

ಕ್ಲಿಲಿಫ್ಸ್ ಎಲೆಕ್ಟ್ರಾನಿಕ್ಸ್ ಇಂಡಿಯಾ ಲಿಮಿಟೆಡ್, ಬೆಂಗಳೂರು.

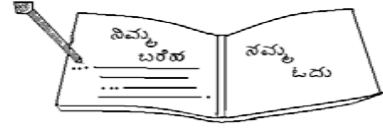

ಸಂಚಿಕೆಯಿಂದ ಸಂಚಿಕೆಗೆ ಉತ್ತಮ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಕೀಪ್ ಇಟ್ ಅಪ್. ಶೀಘ್ರದಲ್ಲೇ ವರ್ಣಮಯವಾಗಿ ನೂಪುರ ಭ್ರಮರಿಯನ್ನು ಸಿಂಗರಿಸುವಂತಾಗಲಿ. ಪ್ರೀತಿಯು, ಹಾರೈಕೆ ಸದಾ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿರುತ್ತವೆ. ಗುಡ್ ಲಕ್ಸ್.

- ವಿಜಯಾ ದಿಶೋಜ್ಜಿ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಂಪರ್ಕಾಧಿಕಾರಿ
K2 ಕಮ್ಯುನಿಕೇಷನ್, ಬೆಂಗಳೂರು.

...ಸಿಂಪ್ಲಿ ನೈಸ್ ! ನೂಪುರದ ಒಂದು ಪ್ರತಿಯನ್ನು ವಿದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ನನ್ನ ಗೆಳೆಯರೊಬ್ಬರಿಗೆ ಕಳಿಸಿದೆ. ಒಳ್ಳೆಯ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಕೊಟ್ಟರು. ಭ್ರಮರಿಯ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಆವೃತ್ತಿ ತಂದರೆ ಇನ್ನಷ್ಟು ಮಂದಿಗೆ ತಲುಪುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು ಅವಕ ಅನಿಸಿಕೆ. ದಯವಿಟ್ಟು ಆದಷ್ಟು ಬೇಗ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಆವೃತ್ತಿಯೂ ನಮ್ಮ ಕೈ ಸೇರುವಂತಾಗಲಿ.

-ರಮೇಶ್ ಯಾದವ್,
ಜ್ಞಾನಭಾರತಿ, ಬೆಂಗಳೂರು.

ಬಹಳ ಉತ್ತಮ ಪ್ರಯತ್ನ. ಬೇರೆ-ಬೇರೆ ಕಲೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಅರಿಯುವಲ್ಲಿ ಈ ಪತ್ರಕೆ ದಾರಿದೀಪ. ಕಲೆ ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗ. ಅದನ್ನು ಉತ್ತಮಗೊಳಿಸುವ ಈ ಪ್ರಯತ್ನ ಯಾವುದೇ ತೊಡರಿಲ್ಲದೇ ಸಾಗಲಿ.

- ದಾವೋದರ ದೊಂಡೋಲೆ, ಬೆಂಗಳೂರು

* * *

ಕಲೆಯ ಒಲವು ಚಿರಂತನವಾಗಿರಲಿ

ವಿದುಷಿ | ಬಿ. ಕೆ. ವಸಂತಲಕ್ಷ್ಮಿ
'ವಿಶ್ವತ' ಪ್ರದರ್ಶನ ಕಲಾಶಾಲೆ,
ನಂ. ೫೨೯, ೧೨ನೇ ಅಡ್ಡರಸ್ತೆ, ೬ನೇ ಹಂತ,
ಜಿ. ಪಿ. ನಗರ ಕಲಾಶಾಲೆ, ಬೆಂಗಳೂರು-೨೮

* * *

✽ ಕಲೆಯಿಂದ ಶಿಲೆಯಮೃತ
ಲಲಿತಕಲೆ ಹೃತ್ಸುಕೃತ | ✽

-ಡಿ. ವಿ. ಜಿ